

4. FEJEZET.

A zsoldos-rendszer meghonosodása hazánkban

Irta: Ajtay Endre.

Az 1439 december 9-én Znaimban elhunyt Zsigmond utódja leányának, Erzsébetnek férje, az osztrák Albert lett.

A trónváltás esztendejében megtartott országgyűlés szükségesnek látta, hogy az új király kezdeti nehézségeit kihasználja és a honvédelem kötelezettségét teljesen reá és a nagy urakra hárítsa. Az 1439. évi 3. tc. u. i. kimondta, hogy az ország védelmét a király zsoldosokkal tartozik ellátni s a nemeseket csak akkor szólíthatja hadba, ha a zsoldos-had és a bandériális sereg már nem bírna az ellenséggel. Ez egyértelmű volt a korábbi törvények alapján eddig érvényes egyetemes és általános nemesi honvédelmi kötelezettség gyakorlati megszüntetésével. Történt pedig ez akkor, amikor Murád szultán a Maros völgyének és a szász földnek úgyszólván ellenállás nélkül véghezvitt feldúlása után, 130.000 főnyi seregével a Morva völgyének déli torkolatánál állott és egy-két hét alatt újból az országban teremhetett.

Albert 24.000 főnyi sereggel hadba szállt. Szálankeménél táborozott és itt várta a török támadást. De Murád Bosznia ellen fordult, II. Tvartkót országával együtt meghódította és hűbéresévé tette. Ezzel a török hazánkat délen teljesen bekerítette.

A királyi sereg táborában vérhas tört ki. A járványnak 1439 október végén maga a király is áldozatul esett, a megtizedelt sereg pedig feloszlott anélkül, hogy törököt látott volna.

Első Habsburg-királyunk uralkodása tehát rövid és gyászos volt. Egyetlen fénypontja a szerencsétlen király rövid napjainak, hogy Hunyadi Jánost, a már Zsigmond idején számos hadi vállalatban, legutóbb a szendrődi csatában kitűnt vitézt, szörényi bánná nevezete ki és ezzel módot adott neki arra, hogy káprázatos magasságba ívelő pályáján már ekkor elinduljon.

Hunyadi János, kinek származása ugyan vita tárgyát képezi, de akinek törölmetszett magyar faji tulajdonságait és izzó magyar érzését a világon senkinek sincs oka kétségbevonni, közel fél-százszor mérte össze fegyverét a félelmetes félholddal és ez a fegyver 42 csata és ütközet közül

39-ből győzelmesen került ki. Csupán három csatában kísérte balszerencse Hunyadi fegyvereit: a marosszentimreiben, a várnaiban és a rigómezeiben, de a legelsőben elszenvedett vereséget, a töröknek nyomban visszafizette. A török fiatal ázsiai ereje Hunyadi ellenállásán tört meg annyira, hogy egész Európán nem tudott már végigsöpörni. Hunyadi nélkül Nyugat-Európa is megismerte volna a keleti veszedelmet és Hunyadi nélkül a nyugati kultúra is éppen olyan zökkenőn esett volna át az új kor elején, mint a magyar. Hunyadi János eszerint nem csupán a magyar nemzet hőse, hanem egész Európáé. Fájdalom, ezt nyugaton sohasem tudták, vagy nagyon elfelejtették...

Albert király halála után — hála Hunyadi közbenjárásának, — Albert utószülött és V. László néven királlyá is koronázott csecsemő fia ellenében III. Ulászlót, Lengyelország fiatal királyát választották meg. Ulászló a letűnőben lévő lovagkor utolsó, de annál tiszteletreméltóbb képviselője volt. Uralkodásának rövid idejét teljesen a nagy ügynek, a török megfékezésének szentelte és ennek az ügynek a szolgálatában — 20 éves korában, a várnai csatában — érte utól a lovagi sors, a hősi halál.

Ulászló alatt a honvédelem rendszerében nem történt lényeges változás. Az 1444. évi budai országgyűlés, melyet főként a töröknek a Balkánról való kiverése érdekében hívtak egybe, a király bandériumára és kiváltképpen Hunyadira bízta a török elleni hadakozást. A főpapok többsége és a főurak csupán magasabb adó — *lucrum camerae* — kivetésével akartak szolgálatot tenni az ügynek. Az 1454 január 25-én kelt törvénytervezet, mely kétségtelenül Hunyadi János kormányzó eszmei terméke volt, már lényegesen tovább akart menni a honvédelem rendezésében. Először is a hadszervezetet két főrésze osztotta. Az első részbe sorolta a királyi, a főpapi, a zászlósúri, a főnemesi bandériumokat, a másodikba a nemesi felkelést és a telekkatonaságot. A két főrész összeírását, mozgósítását a törvénytervezet külön-külön hadi igazgatási szervekre bízta.

HUNGARIE BOHEMIE DALMATIE CRAACIE RE REX

Adolfus de gratia Hungarie Bohemie Dalmatie Craacie Re Rex Austriae et Sane Duc
 ita et ad laudem sue bonorum et ut subiectum sibi prorsus populi fidelem cetum regere benigno et liberaliter astitit et vniuersisq
 magnificandi honoribus quos sincerior fides magnanimis adus et excellencia meata certis imponunt. Hac itaq; consideratio
 in Hungarie usq; ad hec nra etatis tempora. Cubernatoris magnanimi et Wayuode Transsiluani re. qui sicut integritate ceteris et
 scriptis et si non p omnia saltem in parte insinuerit nobis in animo est ne sua gesta insignia vlla etate conadant si potius late si
 In primis itaq; id nobis put pcedignoz hominu ostentacio potit referendum occurrit qd ipse Johannes regnante dca Gloriosissime
 plurimi aliena ope et suoz maioris titulis utrumq; eo suis sudoribz victorie ingenio et vigilijs ascendere pulchre glorie genus exi
 habile reddens suoz inclitoy opm suoz fundamenta certis ptagis ierat et ingenius moribz qd quibdam goidibz ad dignitates honore
 fide deuotioz obsequijs p faw nro sine p susceptione Impalium Insulaz seu p reparandis ruinis Regni sui Bohemie pcedenti
 bello et armis adijt adooz so et in omnibz uolunt acceptum ut singlax quoda rego amore dignus habitus et focus ac p eum pna heret
 sumit Romanoz et Hungarie Rege re. gopone nro felix recordijs p fatus Johannes cepte dudum fidelitatis opa p tino exmeto ay
 nuc pudentis consilia nra nuc vs strenuissimam militis agens officiu adeo fuit continuus et ualid ut ab eodem gentioe nro pna de coi
 ipe et egregius qdam aliter Johannes de ipa hony ad Miles sibi sanguine fuit fortissimaz strenuitate par et focus victoriosi semp fini
 etatem agentibz fones tuore orbatum et mibus grauissimis odys exozus fluctuaret et fons grassante dutoz Teucroz tyrannide in nu
 Regni nri Hungarie pres usq; ad fluitum tene et frem ex alia usq; ad inuicia loca regni nri Saluonie vel miserabile vastarant vel occup
 de hony ad medio tpe Wayuode Transsiluani et Comes Tenespan cranus factus eozim Capitaneus Nandorallben et aliaz infernoz pe
 in tra Secue ppe Castz Nandorallben Iszak Way Teucroz qui corone Castz Zenderoz cum tota ipa tra Seruis occupati teneb
 ze hom et rex pnam acturus subintrasset memore Johannes Wayuode cu illaz pnam gentibz p fortissim duas officio strenuo il
 filio suo vicecapitaneus occisus refusam pradam pps et filij casu suppleuerit suis omnibz complioz vel fuis vel captis et pauissimis
 ipius Johannis Wayuode tum consilio inducti tum metu conuassi cursum huic regno cum tota sua tra se restituerunt p fana fidelitatis
 et longe excellentior digna laude p ome eiu celebrandus alterius victorie titulus accessit. Dum en Teucroz dnd huc supratatum
 Base sui viz pnapalis vicegerentis armis et nro instruxisset ipeq; Base huiusmodi atroz et acerbe vitionis minace exercitum
 p fatus Johannes Way aggregatis quibz potuit gentibz inimica multitudine longe ei impar nro ad usq; illaz pau extrema p f
 vity longe impar bellum foziter suscepit Quo pudenter admittato felicissimeq; gesto et confecto cna laude memorabile victori
 inuictabilis multitudo hostium mouebundis longe lateq; cadentibz amplissim certanis campis thibeseat indelibilem omnis seculis nra
 felicius aut vir magnificus status victorius alias alijs insignes actus accumulans grande et sumptuosissima tande Egregioz militu
 Sophiam et qplures alias Civitates Opida Casta totazq; pene tras illaz infide gentis domualia igne et gladio vastatur. In qu
 bte Mare regis Buden in sui etiam laude p fatur secula pendebunt utpote tot triuphoz Illustrium pulcherrima et pelara m
 pncipes Geozz despota rase huius regni membra fidelis nomie et ex mandato regni hungar reapient restituit que p eum usq;
 hoz gla meritoz haz fama virtutu cu p fatus Johannes Way non solum regnicolis grauissimis vexca remotis et ceteris notus e
 nomie totius regni hungarie preses factus extitit et Cubernator. In quoquide officio qd iuste integre foziterq; regni illud nro
 fortissima prelia que tandem grandi gentiu nro sumptuosissima impensa coacto cu ipius Teucroz pncipis psona et tota sua pote
 exponat fortuna sue parti noueata exureat et plures egregy Milites occubuerint duplu tam dampni semp refudit hostibu
 Laudibus ead huius vix no imerito adia potest qd in hys aduoz casu vity ut ipa qd disceimina in quibz non solan
 nuq; potuit visum ut quinyimo vir fortissimus magnanimi excelsimq; maxime mentis conspud vigore sua puiden
 composita effect ut tota natio et Res publica regni nri Hungar submotis sublatiq; ciuilibz bellis et mtrius turbidibz o
 Regem declarauit suscepit et recognouit. Siq; p fatus Johannes Cubernator regni illud nobis et sub nomie nro const
 audum magoz a parte infidelium Teucroz qd tpbz dutoz Au et patris nri Regum tenebatur dilatatum maifesti nre fidelit
 opm nro pstantissimus cu nullus honos nisi meritis referri potest et qui in tot pelans actibz multum sanguis sui et suoz effudit gratam
 pecum nraz Transsiluani habita simulq; cunctis districtibus Opidis possionibus villis et predijs ad eadem pmentibz Item dist
 et pincis viz Tubus Terris arabilibz colis et malis Vinas et vineaz pmonitoy Pratis Siluis Nemozibz Pascuis Aqu
 Integritatibz quouis nomie vocatis sub suis vno metis et metay antiquo limitibz de om pzelatoz Baronum et Nobilium Reg
 p fatus Comiti Johanni susq; filijs et heredibz et posteritatibus vniuersis de manibus nris Regis cu omni eo pleno iure quo nre Re
 In quoz om memoria firmitatemq; ppetuam ptes concessimus tras nras autentia sigilli nri secreti quo ut rex hungar vram
 beate Marie virginis Anno dmi Millesimo Quadringentesimo Quinquagesimo Tercio Regni aut nri dno tredecimo

9° pp'a d'ni regis

ad hunc Moravie, et ad perpetuam rei memoriam. Profectus regnancium ad hoc diuinitus in nos creata est, ut quemadmodum ad malorum vindictam
 ibutionibus psequatur. Quod et si quasi ex debite publici officii et quadam generali principum regula fieri soleat, hi tam clarioribus ornandi sunt natalis et aliorum
 virtutes magnificas fortissima gesta multiplicaque obsequiorum genera fideles nri sincere dilecti, Spectabilis et Magnifica via Johannis de Hunyad totius Regni
 et ab inuicem abulans etatis nre neque status et honoris nri conservator et columpna fuit, non solum debita recognitionis gratitudine psequi, si et posterorum memorie hys
 et sempiterna apud futura secula laude pcedere, ceterisque exemplo sint. Equi est enim eos suis non fraudare precibus, qui adus illustres et felicia facinora dederunt,
 et tunc neque. Auo nro bte memorie, annos juveniles laudabile indole exegit, in quibus pmatuam sensum et adultam semp gravitate p se ferens studuit, ut quo
 et nascentis nominis decus, ac dignitatis incunam afferre. Adolecentia vero exerce tradita, corpus ad tollendas labores et militariu exercitiorum actus assuefaciens, et
 in liberos sibi ascensus quare. Pelax enim indolis aules et impati obsequio dignus, tunc pimum regis ornatibus ornatus, et successit consilij admissus, integritate
 pors gerendis et rebus bellicis ad tempora vite sue fidei semp sollicitudinis diligentia inseparabiliter adhevit, p cuius cura honoris amplitudine sepius capitis periculum
 donatus fuerit, aliorum ad hunc cotine sublimandus honoribus nisi ipse Auis nre, e vita excessisset. Succedente vero tandem excellentissimo pncipe dno Alberto
 us nri obsequijs ac expeditionibus bellicis, quos idem sine adus nonnullos rebelles regni sui Bohemie seu contij Teucros laudabili semp exatu consertat
 regni Ranus vicit Severinien, qui clarus Baronus titulus est, insignibus meritis creatus sit, ubi et gloria tandem adus Teucros cotine illis partibus oppido infestis, prelia
 Consequenter ipso eam dno genitoris nri licet sans pmatuam, ut in dno placuit, vna simdo, dum regni nri hungar nobis cotine apud mamabula et alieni ducatione
 vore cu iam ipi Teucros vastate agros, diripi villas, homines sine discretionem sexus et etatis, vel trucidare vel abducere, impune consueverant, et pene totos inferiores ipsius
 v actu id totum regnum amouissent, ut illud in pendenti ferme ruina positum, miseriam sui blasphemam nri, manibus solum restitue putaret, occidit nri pncipis Johannes
 et pncipat dignitatis et glorie restituit, illustresque sue sublimacionis pmodicia pulcherrimo quodam victorie generibus conferant, fudit enim in pncipis vicia bello
 un pauca post diebus, alter Teucrorum exercitus nonnullas ididem de nris adeptus victorias, amplio milite super, et gloria vinctus, pres nris d'ffinitis solita flagra
 ab dno collatis signis, et ceteris manibus, mare vtriusq; crudescere, adeo laudabile hostem conflixit, ut ipse adus edictus dicit, qui Medyphobiz vocatur, vna
 u opte hunc regno ea accessit virtus, ut pau In salpina et ordinaue vny, qui adhuc pgenitor nrorum pncipibus Sacre huius Regni Corone vigilando Teucros se subiecerat
 n dno, hinc exhibere obligat. Quibus pncipis extante adhuc sans recenti huiusmodi felicitum rex sima, hinc vno merissimo, ex hys illustribus pncipibus glorios
 e fieris, et totis viribus vclasa desiderans, magnam sue potentie vndiq; coactum robur, nro octuaginta orda homi, pur de hoc certa relatione edocti sum, sub conducti
 salpina ductaret, ea qz fere tota vastata, amplissima homi et rex pda referret, intendens dehinc euasigno, in pncipis pres nris d'ffinitis vastato succedere
 vel moriendi esse statuit, hic vno suas artes fecunditate et bellicam industriam cerne erat, inuade enim hostem qz inuadi, facius duces, arduum et magni, ac suoz
 re et antiqua gentis hungarica glia, fama qz reddita est, et suum nom omibz in loas cofacto maxime celebratu, extantij cuiusdam triumphij spem exhibuit, fusa enim
 v d'ffinitis, inuicibilis ibidem hostium maioribus, in captiuitatem redactis, amplissimos thesaurus, et omni pncipis suppellectili, in pda nrorum deuentis et diuisis. Tot
 u qua regni Serue seu Rascie et Belgarie transgressus, et vsq; ad oras romanic penetras, que omni Teucrorum dno antiquis ab annis occupata tenebat, Ciuitate
 is pncipis vno Sex plus continuas adeptus victorias, ingenti hostium homi et rex pda onustum salu reduxit exatu, infinitis hostium captis humeris, que in ecclia
 bz fecerit est, ut ipse Teucrorum pncipis, vntem factus, totu regni Rascie cu eiusdem tte Castra, que antiquo occupat, quasi hui regni claus tenebat, manibus illustribz
 i passet et fideliter possiderit. Rex eam vone eo respectu, ad pncipis obedientie, quam nequar vedit gratum, in qua hucusq; constans psecerat. Quid multa,
 vntatis sedem ascendit, et quod laudum suarum amulus est, vnamini omi pncipibus Baroni, et pncipis regni consensu, et singulari amore, in nra absentia, et sub nro
 tenent, quitaq; diligentia in tutando Regno, vsis fuerit, fidem faciant, ficia sua ada, tam adus Teucros qz inter se qz quere sopros auocores, et pncipis duo illa queda
 v ita media, magnanimum strenuitate peger, in quibus et si oculo iudicio deo, qui solus nouit, cur p sepe fideles suos in conculatione blasphemorum sana nois sui
 v vna victoria deuicta, Nec cessi nro hoc loco peritendas foerit sunt exequias, que et si optabilis fuissent in patria, speciosus en p parca facte extiterunt,
 v et fozores et amicos, ac familiares, sibi belli calamitate raptos amisit, si eam pncipis sanguis, multa effudit, sibi animu desuisse, aut fortitudine lassata esse,
 quam in vltimo d'ffinitis duoz pncipis, inaderat, libertatem restituit, patrie secum saluon restituit. Nec solum externis malis hoc regnu coepit, si et in d'ffinitis queta
 voluntates et mentes eius generis, a sese distaxerant, vnone inuice iurata, nos dnm suu naturalem, genitoris et Aui Regum suoz, Successorem et heredem,
 ut, atq; in hac constantia, eam inuicem belloz moribus adusantibus, psecuerunt. Postremo Regni ipm hungar, consubibus suis d'ffinitis amissis, occupatis, magnis
 vno tranquillitate gubernandu, quod quid, ut apcus confiteamur, vel sola vel maxime eius industria, constantine, et bellicis artibus, seruatum est. Vt ipse vno tte in d'ffinitis
 vna psecerat, et ex parte aliquos bonivolentiae nre videat fauores, in futuru maiores exptuos, Castra nra Egeren, in Comitatu de Goda, ac deua vnta, in Comi de Hunyad,
 Suda, Monastio, Bosar et Swpan, vocatos, in Comitatu Themesien, existen, simulat, eadem huiusmodi, Castror, Districtu, Opidor, Villaz, et pncipis vntatibus
 vnta, Volendinis, et loas Volendinoz, ac Iucepionatus eccliaz, et gualit, quilibet vntatibus, et pncipis d'ffinitis, Castror, Districtu, Opidor, Villaz, et pncipis
 vnta, pncipis gualit, eadem, huc nobiscum existant, totum sepe Regnum nri hungar, vntem, consilio consensu, et collaudacione, vno eis omibz petentibus, et Insistentibus,
 adu dedimus, donauimus, et contulimus, vno damus, donamus, et conferimus, iure pncipis, et hereditate, possidend, tenend, et habend, Saluo iure alieno,
 vntas. Quas in formam maioris nri pncipis, redigimus, dum nobis in specie fuerint repositae. Dat Posoni, festi tercia, pncipis, ante festu Purificacionis

9° pp'a d'ni regis de iplo d'ffinitis
 vnta, vnta, vnta
 vnta, vnta, vnta

Az első főrész közigazgatási szervének tagjait az országgyűlésnek kellett választania a maga tagjai közül, a másodiknak feladatát decentralizáltan a vármegyéknek kellett megoldaniuk.

A hadsereg főkapitánya egy évre Hunyadi János lett.

A törvénytervezet megszabta és ellenőrzésnek vetette alá a bandériumok erejét is: a királynak olyan nagyszámú bandériumot kellett kiállítania, amilyent jövedelme csak megengedett, a bárók a királyi kincstártól élvezett jövedelem, a főpapok a tized arányában tartoztak a lehető legnagyobb létszámú bandériumot kiállítani, az alsóbbrendű papságnak ugyancsak jövedelme arányában kellett lovasokat hadba indítania.

A bandériumok megfelelő létszámban való kiállításának ellenőrzését a törvénytervezet az országgyűlés tagjaiból válogatott hadi közigazgatási szervre ruházta, a vármegyei nemesi felkelés és a telekkatonaság ügyének intézését és ellenőrzését pedig vármegyénként, a szolgabírák számával azonos számú, választandó rendi bizottság feladatává tette. Kimondta a törvénytervezet, hogy minden vármegye válasszon „hadvezetőt“, ki a megyében élő, főúri bandériumokba nem tartozó nemeseket a főkapitány zászlaja alá vezesse. A telekkatonaság létszámát a törvénytervezet akként szabta meg, hogy 100 telek után 4 lovas és 2 gyalogos katonát kellett kiállítani. Ezek szintén a „hadvezető“ parancsa alá tartoztak, ha csak uruk be nem sorolta őket bandériumába. A törvénytervezet kötelezte volna a hadbavonulókat, hogy élmezőnyük és általában ellássák önmagukat. Ellenszolgáltatás nélküli harácsolásért a birtokos nemesnek birtokvesztés, a nem nemes katonának pedig fejvesztés járt. A hadból való elmaradását pénzzel nem lehetett volna megváltani a tervezet szerint. (A valóságban u. i. meg lehetett).

Hadi szolgálatra kötelezte a törvénytervezet a jászokat, a kunokat és az oláhokat is és elrendelte, hogy ezeket is összeírják.

Ez a kitűnő tervezet, melynek elkészítését Hunyadi — mint maga a tervezet meg is mondja — Konstantinápoly török kézre jutása miatt tartotta szükségesnek: egységessé, erőssé és megbízhatóvá tette volna a honvédelmet. De a tervezet — tervezet maradt. Hunyadi a török elleni harcában ezennél is, miként eddig, főként csak óriási birtokára — több mint 4.000.000 katasztrális hold — ennek nagy jövedelmére, azonkívül derék alvezéreire és a maga hadvezéri lángelméjére számíthatott. A keresztény fejedelmek teljesen sorsára bízták Magyarországot. Hasztalan volt a pápák minden igyekezte; V. Miklósnak és nagy utódainak döbbenetes erejű bullái, melyekben a népeket kereszteshadjáratra szólították fel, Magyarországon kívül visszhangra seholyse találtak.

Mivel a fentebb ismertetett tervezetet megvalósítani nem sikerült: az 1456. évi országgyűlés Hunyadi és Kapisztrán János szerzetes sürgetésére minden portára egy aranyforint adót vetett ki királyi sereg szervezésére és eltartására. Maga Hunyadi 7.000 lovas kiállítását ajánlotta fel.

A közvetlenül hadi célra felajánlott adó nálunk is megvetette a zsoldosrendszer alapját, miként az a nyugati hatalmaknál, mint tudjuk, már régebben meghonosodott. A zsoldos katona pedig már közvetlen elődje volt a hivatásosnak; állandó, vagy legalább is huzamosabb ideig tartó katonaszkodása ezt a katonafajtát értékben messze az esetenként és minden előzetes kiképzés nélkül hadbavonuló nemes fölé emelte.

De Mátyás király uralkodása előtt nagyobb tömegű, állandóan fegyverben álló katonaságról még nem beszélhetünk. Nem szólva Zsigmond, Albert, Ulászló és V. László katonaságáról, még Hunyadi János törökverő seregének is csak igen kis részét tették ki olyan vitézek, akik állandó kísérői voltak a harcban s akiket így a maga harc módjára alaposan kiképezhetett. Még Hunyadi seregének tömegét is rendszerint a hirtelenében összetoborozott, hiányosan felfegyverzett gyalogság tette ki s *a csatadöntő lovasság, serege létszámának néha ötödrészét sem ütötte meg.* Annál nagyobb szervező és hadvezéri képességének kellett lennie, ha a szultánt, ki óriási jövedelméből 200.000 főnyi sereget állandóan fegyverben tarthatott, mégis számos vállalatban meg tudta verni. Így pl. Szehabaddir ruméliai begler bég 80.000 főnyi seregét, melyben 4.000 janicsár is volt, Bonfini szerint 15.000 vitézével semmisítette meg.

Ez a nagy diadal, melyet Hunyadi János valószínűleg a Havasföldön, a Jalomica völgyében, 1442 szeptember elején (2-án vagy 6-án) vívott ki a marosszentimrei győzelmét követő, Hunyaditól elszenvedett súlyos vereségéért bosszú-hadjáratra induló török sereg fölött, fordulópontot jelent a magyar-török harcok történetében és ezért megérdemli, hogy kissé bővebben foglalkozzunk vele.

A csata színhelyét nem tudjuk pontosan. A török történetírók szerint a két sereg már a csata előtti napon egymással szemben állt s így az erőviszonyok kölcsönös megállapítása akadályba nem ütközött. Hunyadi tudta, hogy a sokszorosan nagyobb erőt csak elszánt támadással rendítheti meg és tisztában volt azzal is, hogy a magyar vérmérsékletnek leginkább a támadó haremód felel meg.

A két sereg hadrendje — Bonfini leírása szerint — a következő volt:

A török sereg első csatasorának közepén a janicsárok, két szárnyán pedig lovas zászlóaljok, a második csatasorban szintén egymás mellett lovas- és gyalog csapatok álltak.

Hunyadi seregének első csatasora a közepén álló gyalogságból és a két szárnyán elhelyezkedő könnyű fegyverzetű lovasságból alakult, de a gyalogság szárnyait némi nehéz fegyverzetű lovasság fedezte. A második csatasorban a gyalogság mögött lándzsások, nyilasok és más segédesapatok, a két szárnyon pedig nehéz fegyverzetű lovasok állottak. A második csatasor szárnyai mögött hosszú sorban sorakoztak egymás mögött a szekerek azzal a feladattal, hogy a visszavonulóknak két oldalt védelmet nyújtsanak.

Bonfini szerint Hunyadi kezdte meg a támadást. Nehéz lovasságát az arcvonal előtt csoportosította és ék alakban a török gyalogságra vetette, hogy annak arcvonalát áttörje. A közepén véres harc fejlődött ki; a török gyalogság nem állta a rohamot, viszont a magyar könnyű lovasság sem bírta az olló alakban előnyomuló török nehéz lovassággal, azonkívül a török vezér támadásra küldte a második csatasor tartalékesapatait. Hunyadi erre a szekerek közé hátrarendelte seregét és Zsizska módszere szerint, a szekérvárral az ellenség jobbszárnyára rontott. A megtámadott szárny meg-ingott, majd megfutamodott. A vak rémület hamarosan átterjedt a török sereg többi részére is és komolyabb ellenállás nélkül megkezdődött az ál-

talános visszavonulás, mely a könnyű lovasság könnyörtelen elszánt üldözése következtében, fejeztett meneküléssé fajult.

Bonfini azt állítja, hogy 200 zászló és 5000 fogoly maradt a győztes magyar sereg kezén. A csatatéren elesett törökök számát az egyik forrás 52.000, a másik 30.000, a harmadik 9.000 főre teszi.

Hunyadinak ez a győzelme, mely a maros-szentimrei vereségét kiköszörülő nagyszebeni diadalát nyomon követte, visszaszerezte a magyar fegyver becsületébe vetett hitet, visszadta a már-már csüggedő magyar vitézek önbizalmát és megszüntette azt a félelmet, mely eddig a magyarokat a török pusztítások megtorlásától visszatartotta. Ettől kezdve magyar vitézek kisebb-nagyobb csoportokba verődve, át-átkeltek a Dunán s a magyar fegyver hírért-nevét messze földön félelmetessé tették.

Azt hisszük, nem járunk messze az igazságtól, ha a magyar huszár őseit részben ezekben az elkalandozó, a törökkel szakadatlan érintkezésben álló és minden bizonnyal sokszor szerbekkel együtt, ugyanannyiszor szerbek ellen harcoló, a rablást és pusztítást egyáltalán meg nem vető „bandákban“ keressük.

